

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՆԱԽԱԼՍԱՐԱՆ

ՅՈՒՐԻ ՍՐՎԴԻՈՆԻ ԱԿԵՏԻՍՅԱՆ

ԱՐԴԻ ԲՎՅԵՐԵՆԻ ԿԵՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԳԻՄՆԱԿԱՆՆԵՐՆԵՐ



ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՅՈՒՐԻ ՍՐԱՊԻՈՆԻ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԿԵՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ

- ◆ *ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐ*
- ◆ *ԶՈՒԳԱԶԵՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ*
- ◆ *ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ*
- ◆ *ԿԵՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ*

ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
2019

ՀՏԴ 811.19
ԳՄԴ 81.22
Ա. 791

*Տպագրության են երաշխավորել ԵՊՀ հայ բանասիրության
ֆակուլտետի գիտական խորհուրդը և հայոց լեզվի ամբիոնը:*

Խմբագիր՝ Լ. Թեյյան (բան. գիտ. թեկ., դոցենտ)

Գրախոսներ՝ Ա. Տեր-Մինասյան (բան. գիտ. թեկ., դոցենտ)
Ա. Սարգսյան (բան. գիտ. թեկ., դոցենտ)
Զ. Աղաջանյան (բան. գիտ. թեկ., դոցենտ)

Յու. Ս. Ավետիսյան

Ա. 791 Արդի հայերենի կետադրության հիմնախնդիրներ: Հիմունքներ, զուգաձևություններ, տարակարծություններ, կետադրություն: -Եր., 2019, 178 էջ:

Գրքում ներկայացվում են հայերենի կետադրության հիմունքները, քննարկվում են արևելահայերենի կետադրության վիճելի հարցերը, առաջարկվում են կետադրական նորմեր՝ առանձին դեպքերում տարբերակների ազատ ընտրությամբ:

Գիրքը նախատեսված է բոլոր նրանց համար, ովքեր հաճախ են գրավոր հաղորդակցվում և հետաքրքրված են հայերենի կետադրությամբ:

ՀՏԴ 811.19
ԳՄԴ 81.22

ISBN 978-5-8084-2355-8

© ԵՊՀ հրատ., 2019
© Ավետիսյան Յու. Ս., 2019

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

Կետադրության ուսումնասիրությունը և կանոնարկումը հազիվ թե կարելի է բանասիրական գիտությունների առաջնային խնդիրներից մեկը համարել, սակայն անկասկած է, որ հարցի քննությունը գործնական կարևոր նշանակություն ունի գրական լեզվի մշակման ու կանոնարկման տեսանկյունից:

Գրավոր խոսքի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ակնհայտորեն խզում է առաջացել սահմանված կետադրական կանոնների (կետադրության տեսության) և դրանց գործնական կիրառության միջև: Եվ հարցի քննարկումը արդիական է դառնում այնքանով, որքանով ընդհանուր մոտեցումներ սահմանելու դեպքում հնարավորություն կստեղծվի **նախ**՝ հրաժարվելու մի շարք անհարկի զուգաձևություններից, և **հետո**՝ հստակեցնելու որոշ կանոններ՝ լեզվակիրառողի համար ավելի դյուրին դարձնելով դրանց յուրացումը և գործածությունը:

Միրով կընդունենք աշխատանքի վերաբերյալ օգտակար դիտողություններն ու առաջարկները:

ԳԼՈՒԽ 1.

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԿԵՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

Կետադրության հարցերը քննարկությունների առարկա են դարձել՝ վաղ միջնադարից սկսած: Փորձեր են արվել ճշգրտելու մասնավորապես տրոհության նշանների գործածության սկզբունքները:

Գրական հայերենի նորմավորան շրջանում մասամբ կարգավորվեցին նաև կետադրության կանոնները: Արևելահայերենում դա կատարվեց ավելի կայուն սկզբունքների հիման վրա: Արևմտահայերենը որդեգրեց կետադրական նշանների գործածության ավելի ազատ մոտեցումներ, որոնք հիմնականում պահպանվեցին նաև արևմտահայերենի հետագա զարգացման ընթացքում: Արևելահայերենի նորմավորման ու մշակման հետագա ընթացքում կետադրության հարցերը մշտապես եղել են քննարկումների առարկա: Կանոնական քերականության գրքերում, դպրոցական և բուհական դասագրքերում ու ձեռնարկներում որոշակի հարցեր, կետադրական նշանների գործածության ինչ-ինչ յուրահատկություններ առիթ են տվել տարակարծությունների: Մի շարք դեպքերում էլ քննարկումների արդյունքում թե լռելյայն ընդունվել են զուգահեռ տարբերակներ:

Նոր ժամանակներում կետադրությանը նվիրված առաջին քիչ թե շատ ամբողջական ուսումնասիրություն-ուղեցույցը

Ա. Ղարիբյանի և **Գ. Պարիսի** հեղինակած աշխատանքն էր¹, որը փորձում էր որոշակի հանձնարարականներով և առաջարկներով կանոնավորել հայերենի կետադրությունը: Սակայն այդ փորձը ըստ էության չճառայեց իր նպատակին, նախ՝ որովհետև չհանրայնացվեց, չդարձավ մեծ լսարանին մատչելի, երկրորդ՝ զգալի էր ռուսերենի ազդեցությունը, և երրորդ՝ ուղեցույցը մասամբ է միայն անդրադառնում վիճելի գործածություններին և գուգաձևություններին:

Երկրորդ աշխատանքը, որը դպրոցական դասագրքերի սահմաններից դուրս քննության առարկա է դարձրել ժամանակակից հայերենի կետադրության հարցերը, **Գ. Գարեգինյանի** բուհական դասագիրքն է²: Սակայն և՛ շարահյուսական առանձին կառույցների առիթով, և՛ ընդհանրացված վերնագրի տակ ներկայացված կանոնները, նախ՝ միշտ չէ, որ հետևողականորեն են մատուցվում (դա երևում է նաև հեղինակային շարադրանքում տեղ գտած անհարկի տրոհումներից, ստորակետով առանձնացված են, օրինակ, պատճառի պարագան, որոշիչ-որոշյալ կապակցությունը և այլն), և երկրորդ՝ կետադրության նշանների գործածության շատ ու շատ մասնավոր դեպքեր առհասարակ չեն քննարկվում. սահմանված կանոններն առավելապես ընդհանուր-նկարագրական բնույթի են³:

¹ Տե՛ս **Ղարիբյան Ա., Պարիս Գ.**, Հայոց լեզվի քերականության, ուղղագրության և կետադրության ուղեցույց, Եր., 1957:

² Տե՛ս **Գարեգինյան Գ.**, Ժամանակակից հայոց լեզու. բարդ նախադասություն, Եր., 1984:

³ Նույնը կարելի է ասել հայերենի բուհական մյուս դասագրքերի մասին՝ **Իշխանյան Ռ.**, Արդի հայերենի շարահյուսություն. պարզ նախադասություն, Եր., 1986: **Գյուլբուդաղյան Ս.**, Ժամանակակից հայոց լեզու, Եր., 1984: **Ասատրյան Մ.**, Ժամանակակից հայոց լեզու. պարզ նախադասություն, Եր., 1987 և այլն: Նորմատիվ քերականության առանձին ձեռնարկներում նույնիսկ կետադրություն պահանջող կառույցների և իրողույթ-

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. **Աբրահամյան Ս.**, Հայերենի կետադրություն, Եր., 2002:
2. **Ասատրյան Մ.**, Ժամանակակից հայոց լեզու. պարզ նախադասություն, Եր., 1987:
3. **Բարսեղյան Հ., Մեյթիխանյան Փ.**, Հայոց լեզու. դասագիրք միջին դպրոցի 9-րդ դասարանի համար, Եր., 2013:
4. **Գարեգինյան Գ.**, Ժամանակակից հայոց լեզու. բարդ նախադասություն, Եր., 1984:
5. **Գարեգինյան Գ.**, Հայերենի կետադրության մի քանի վիճելի դեպքերի մասին, «Պատմա-բանասիրական հանդես», Եր., 1990, թիվ 2:
6. **Գյուլբուդաղյան Ս.**, Ժամանակակից հայոց լեզու, Եր., 1984:
7. **Դավթյան Յու.**, Հայերենի կետադրության ինքնուսույց, Եր., 1995:
8. **Դարբինյան Մ.**, Ժամանակակից հայոց լեզու. կետադրություն, Եր., 1990:
9. **Եզեկյան Լ., Սարգսյան Ա., Սաքապետոյան Ռ.**, Հայոց լեզու. դասագիրք ավագ դպրոցի հումանիտար հոսքի 11-րդ դասարանի համար, Եր., 2010:
10. **Եզեկյան Լ., Սարգսյան Ա., Սաքապետոյան Ռ.**, Հայոց լեզու, 12-րդ դասարանի համար, Եր., 2011:
11. **Զաքարյան Հ.**, Կետադրական բառարան (երկրորդ՝ լրամշակված հրատարակություն), Եր., 2013:
12. **Թորոսյան Ա.**, Հայերենի կետադրությունը (ուսումնասօժանդակ ձեռնարկ), Եր., 2004:

13. **Իշխանյան Ռ.**, Արդի հայերենի շարահյուսություն. պարզ նախադասություն, Եր., 1986:
14. **Կատվայան Վ.**, Ուղղագրական և կետադրական ուղեցույց, Եր., 1992:
15. **Ղարիբյան Ա., Պարիս Գ.**, Հայոց լեզվի քերականության, ուղղագրության և կետադրության ուղեցույց, Եր., 1957:
16. **Միրումյան Մ.**, Հայոց լեզու, Եր., 2012:
17. **Մխիթարյան Հ.**, Հայերենի կետադրության համառոտ պատմություն, Եր., 1972:
18. **Պետրոսյան Հ.**, Հայերենագիտական բառարան, Եր., 1987:
19. **Ջահուկյան Գ.**, Հայերենի կետադրության պատմական և տեսական հիմունքները, «Լրաբեր», 1990, № 7(75):
20. **Սահակյան Վ. Ա., Սահակյան Վ. Վ.**, Ժամանակակից հայոց լեզվի կետադրություն, Եր., 2010:
21. **Սարգսյան Ա.**, Ժամանակակից հայերենի կետադրությունը (երկրորդ վերամշակված հրատարակություն), Եր., 2012:
22. **Սարգսյան Լ.**, Վերաբերականների տրոհության մի քանի հարցեր արդի արևելահայերենում, «Բանբեր Երևանի համալսարանի. բանասիրություն», Եր., 2017, 1(22):
23. «Տերմինաբանական և ուղղագրական տեղեկատու», Եր., 2006:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ..... 3

Գլուխ 1.

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ
ԿԵՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՈՒՆՔՆԵՐԸ 4

Գլուխ 2.

ԿԵՏԱԴՐԱԿԱՆ ԶՈՒԳԱԶԵՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ 26

Գլուխ 3.

ԿԵՏԱԴՐԱԿԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ 43

Գլուխ 4.

ԱՐԴԻ ԱՀԱՅԵՐԵՆԻ ԿԵՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ 98

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ..... 175

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՅՈՒՐԻ ՍՐԱՊԻՈՆԻ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԵՆԻ ԿԵՏԱԴՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ

Համակարգչային ձևավորումը՝ Կ. Չալարյանի
Կազմի ձևավորումը՝ Ա. Պատվականյանի
Հրատ. սրբագրումը՝ Ս. Դավթյանի

Տպագրված է «Քոփի փրինթ» ՍՊԸ-ում:
ք. Երևան, Խորենացի 4-րդ նրբ., 69 տուն

Ստորագրված է տպագրության՝ 06.05.2019:
Չափսը՝ 60x84 1/16: Տպ. մամուլը՝ 10,75:
Տպաքանակը՝ 100:

ԵՊՀ հրատարակչություն
ք. Երևան, 0025, Ալեք Մանուկյան 1
www.publishing.am



ԿՐԱՏԱՐԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 2019
publishing.ysu.am

